

Resception tila

Aura, Filmvetenskaplig tidskrift, *Stockholm: Stockholms Universitet, Filmvetenskapliga institutionen, 1996:4, 80 s.*

Ruotsalaisessa elokuvajulkaisussa *Aurassa* on auraa. Ulkonäöltään se on yksi parhaimmista nykyisistä elokuva-alan lehdistä ja ansaitsee näin ”pinnalliset” viisi tähteä. Sisällöllisesti pisteet odotetusti putoavat.

Vuoden 1996 viimeinen numero (no 4) käsittelee sitä tilaa, joka syntyi, kun elokuvatuotkimuksen kaksi suurta – 1970-luvun tiukka teoria ja 1980-luvun kova kognitivismi – päätyivät jonkinlaiseen aselepoon. Uuden tilan tarjosi reseptiotutkimus, joka ei vaatinut keneltäkään täyskäännöstä... kunhan vain muistettiin sisäistä tarpeeksi historiallista faktaa ja empiriaa. Miten onnistuneita nämä ”välimaaston” uudet hybridi-ilmentyvät ovat, siitä päättää viime kädessä tutkijayhteisö. Ei ole varmaankaan aivan mahdotonta, että elokuvatuotkimuksen kentässä tulee tapahtumaan käänne, josta Sleepy Sleepers aikoinaan lauloi: ”kukaan ei soita enää Abbaa sillä hevi tulee ja hevi tapaa”. Tuo tarinahan elää parasta aikaa sellaista historiallista hetkeä, että Abbaa soittaa kuka tahansa kun taas huonon maun vartijat Sleepparit on integroitu Leningrad Cowboysiin valtion viralliseksi vientituotteeksi.

1990-luvun puolivälissä kognitivismilla ei ole enää aggressiivisia vihollisia ja se voi turvallisesti harjoittaa omia tutkimusintressejään. Tiukat teoreetikot taas harjoittavat it-

sekritiikkiä, jotta he säilyttäsivät vielä osan siitä markkinasta mikä heillä joskus oli. Toisaalta jotkut yrittävät heittää vanhaa kunnon Adornoa mukaan peliin. Luulen kuitenkin, että parasta aikaa vallitsee jonkinlainen stasis ja tavallaan tyhjiö. Se taas johtuu ehkä enemmän siitä että elokuvatuotkimus on niin hyvin institutionalisoitu, että nyt vaan kaivataan menestyviä ja päteviä tutkijoita. Se, mitä ja miten he tutkivat, ei ole yliopistomarkkinoille enää mielekäs kysymys, sillä yliopiston tärkein eetos nykyisin on ammattimaisuus. Sama ammattimaisuus hallitsee myös levymarkkinoita. Huono voi olla myös hyvää, jos se vain on tarpeeksi ammattimaista. Ammattimaisuus on bisneksen perusta.

Auran kiinnostavin artikkeli on Linda Williamsin teksti ”När kvinnor ser”. Siinä hän yrittää selvittää, millainen on se halu, jonka naiset katsojina kokevat. Williamsin artikkeli perustuu materiaaliin, joka koostuu *Psychoa* katselevista yleisöistä otetuista valokuviista. Materiaali on kiinnostava, sillä yleensähan yleisötutkimuksen raakamateriaali koostuu etupäässä kirjallisista – ja siksi ’yli-medioiduista’ – lähteistä. Ehkä juuri tämä epätavallinen materiaali saa Williamsin väittämään, että hän artikkelissaan ei tule käsittelemään hypoteettista naiskatsojaa vaan ’naisten’ faktisia kokemuksia. Tämä saa myös Williamsin toteamaan itse-kriittisesti, että hänen aikaisemmat työnsä ovat olleet liian teoreettisia ja että ne ovat kieltäneet esimerkiksi sen konkreettisen halun, jonka esimerkiksi Williams itse koki

nähdessään elokuvan nuorena tyttönä. Williamsin pyrkimys on hyvä, mutta nähdäkseni olisi vaarallista käsittää hänen lähestymistapansa todellakin jonkin konkreettisen ja autenttisen – ja siinä mielessä faktisemman – kokemuksen vangitsijaksi. Mielestäni kyse on ainoastaan toisenlaisesta perspektiivistä, joka painottaa halukokemusta. Tästä näkökulmasta Williams on omaksunut yllättävän vanhanaikaisen diskurssin, jossa hän omasta kokemuksesta käsin puhuu ’meidän naisten haluista’. Tämä herättää ainakin minussa mm. seuraavan (miehisen?) kysymyksen: mitä kokivat ne naiset, jotka eivät kuvissa näytä pelkoaan? Eivätkö he vaan näytä sitä? Vai eivätkö he tosiaanakaan koe pelkoa? Millaisia naisia he siinä tapauksessa ovat? Mikä on heidän halunsa?

Williamsin käyttämät kuvat ovat sinänsä hyvin kiinnostavia, ja koko *Aura*-numeron vahvuus piilee siinä, että siinä tuodaan esille historiallista materiaalia, jota nykylukija (ja katsoja) voi itse tarkkailla ja kokea. Numeron toimittaja, Mats Björkin, on ottanut mukaan viisi ajankohtaista tekstiä; ote Emilie Altenlohin tutkimuksesta *Zur Soziologie des Kino*, artikkeli elokuvien vaikutuksista lapsiin, kaksi tekstiä ’Amerikaninismista’, jota myös Björkin itse kommentoi lyhyessä artikkelissaan, sekä lyhyt novelli elokuvakuvaudesta. *Auran* muut tekstit koostuvat seuraavista artikkeleista: Annette Kuhnin ’Biografkultur och femininitet i 30-talets England’, Anu Koivusen ’Syndens spår’ ja William Uricchion ’Att föreställa sig publiken’. Mielestäni numeron pohjanoteeraus on Kuhnin teksti, jossa kirjoittaja

metsästää tavallista naiskatsojaa. Tämä halu etsiä jotain tiettyä yleistä, joka kuitenkin olisi faktista, ajaa Kuhnin aselemaan, jossa hänen täytyy näyttää miten kriittinen ja itse-tietoinen hän on. Kuitenkin tämä tietoisuus häviää yhtäkkiä, silloin kun hän reippaasti tarttuu itse analyysiin. Ei ole varmaankaan sattuma, että artikkelin viimeinen otsikko viittaa ja vetoaa tapaustutkimukseen.

Suomalaisia värejä *Aurassa* edustaa Anu Koivusen artikkeli suomalaisista kuppaelokuvista. Koivusen artikkeli, joka käsittelee sitä, millaista diskurssivista tilaa naiselle ja naisen ruumille näissä kuppaelokuvissa tuotetaan, edustaa hyvin tarkkaa työtä. Artikkelia rasittaa kuitenkin tietty ylityöstäminen, joka ehkä viestittää empirian ja akateemisen käytännön liiallisesta kunnioittamisesta. (Sinänsä mielenkiintoinen lähtökohta pohtia akateemista valankäyttöä, legitimoituja diskursseja ja niiden sukupuolisdonnaisuuksia – ja kysyä williamsilaisittain; mikä masokistinen halu saa kirjoittajan alistumaan tämän vallan edessä?).

Uricchion artikkeli ei ole niin kiinnostava kun Williamsin, eikä niin kriittinen kun Koivusen, mutta toisaalta se on kaikkein historiallisin. Ensimmäkin Uricchio on löytänyt mustan aukon: Saksan varhaisen televisiohistorian. Toiseksi hän esittää, että historiallisuus ei ole sitä, miten asioita koettiin (jolloin aina joutuu tiettyyn empiriseen loukkuun, jossa täytyy kuvitella, kertoa ja manata esiin jonkinlaista puhdasta faktaa), vaan sitä miten niitä kuviteltiin. Kylmiä väreitä aiheuttaa Uricchion selvitys siitä, miten televisio haluttiin pitää julkisena

välineenä, jotta yleisöä olisi voitu ohjata kaikkein parhaiten. Saksan postiministeriön visio televisiosta oli kaapeliverkko, joka kattaisi koko Euroopan. Silloin yleisö nimittäin yhdenytyisi samoihin kokemuspulsseihin, mikä tekisi propagandan sinänsä tarpeettomaksi. Kaapeliverkosta tulisi uuden kansan kehon hermosto.

Tällä tavalla Uricchion artikkelista muodostuu myös eräänlainen metakommentti reseptiotutkimukselle. Tutkijan kuvitellessa yleisöään hän samalla ohjaa sen tiettyyn kategoriaan käyttääkseen yleisöä omiin tarkoituksiinsa. Olisi naivia uskoa, että olisi olemassa tapa, joka ei merkitsisi yleisön ohjaamista ja konstruoimista. Luulenpa, että ainoa keino on valita strategia, jota voi puolustaa – ei ammattimaisuuden tai akateemisen käytännön nimessä, vaan sosiaalisen kriittisyyden ja oikeudenmukaisuuden nimessä. Juuri tällainen positio pelastaa Williamsin ja Koivusen tekstit, kun taas Uricchio, kuten myös Björkin, piilottautuvat historiallisen relativismin taakse. Pelkäänpää, että Kuhn sortuu naiviin empirismiin – ehkä pahojen poikien, Bordwellin ja Carrollin, pelottamana. Mutta kuitenkin.

Auran numero saa minut pohtimaan myös sen julkaisupolitiikkaa. Aidon ammattimaisesti se julkaisee isojen nimien pienempiä artikkeleita ja jättää hyvin pienen tilan pohjoismaisille kirjoittajille. Tämä on hyvä strategia, mikäli lehti haluaa toimia vaikutusvaltaisena instituutiona. *Lähikuvan* praxis on mielestäni kuitenkin inhimillisenempi.

John Sundholm